

Marečková-Štolcová, Elena

Latinský nominatív : valenčný pohľad

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1989-1990, vol. 38-39, iss. A37-38, pp. [149]-156

ISBN 80-210-0168-2

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101701>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ELENA MAREČKOVÁ-ŠTOLCOVÁ

LATINSKÝ NOMINATÍV: VALENČNÝ POHLED

V súčasných gramatických a syntaktických príručkách moderných jazykov zaujímajú pevné miesto vetné typy založené na metodológii závislostnej a v jej rámci najmä valečnej gramatiky, ktorá prideľuje v štruktúre vety primárnu úlohu predikatívnemu slovesu. Takto koncipované gramatické modely sa stali predmetom lingvistického výskumu zásluhou L. TESNIÈRA (1959, 1965). Na neho nadväzujú všetci ďalší bádatelia, ktorí Tesnièrovo chápanie valenčného pojmu viac alebo menej tvorivo rozpracovávajú a upravujú. Syntax modifikovaná valenčne a poznatky z nej vyplývajúce majú vysokú didaktickú hodnotu a poskytujú bohaté možnosti využitia vo vyučovacej praxi. Hlavné germanisti vyvíjali v oblasti valenčnej teórie výraznú aktivitu, ktorej výsledky našli uplatnenie i v učebnej literatúre. Z obširného zoznamu pripomenieme predovšetkým G. HELBIGA (1970, 1971, 1972, 1978), autora gramatík, slovníkov a dlhého radu časopiseckých príspevkov, ktorými sa nielen vymedzujú teoretické východiská valenčného učenia a preukazuje jeho opodstatnenie pri opise syntaktickej štruktúry jazyka, ale ktoré sú zároveň dostatočným dôkazom zrelosti netradičných metodických postupov pre praktické účely. Treba sa zmieniť aj o H.—J. HERINGEROVI (1970) a jeho modernej nemeckej syntaxi, ktorá tiež do značnej miery formovala prístup ďalších bádateľov ku skúmaniu otázok verbálnej valencie i v tomto kontexte. Z českých lingvistov sa niekoľkokrát zaoberal koncepciou slovesnej valencie pre potreby vysokoškolského vyučovania M. GREPL (1964, 1965, 1972, 1986) so svojimi spolupracovníkmi. V okruhu grécistiky a latinistiky zasláhol do uvedenej problematiky najpodstatnejšie H. HAPP (1976, 1977), ktorý sa vo svojich prácach úzko opiera o postupy a výsledky germanistických výskumov a po určitých obmenách využíva skúsenosti svojich predchodcov najmä v latinčine. Tiež on sa zamerával na praktické hľadiská a skúmal možnosti a spôsoby aplikácie valenčnej gramatiky pri zefektívňovaní vyučovania. Zaujímavého spracovania va-

lencie predikátových výrazov ako kritéria pri klasifikácii vetných štruktúr sa dostalo v latinskej syntaxi A. SCHERERA (1975).

S ohľadom na načrtnutú situáciu v riešení komplexu otázok slovesnej valencie sa v predloženej stati pokúsime o interpretáciu latinského nominatívu, ktorá by mohla perspektívne poslúžiť ako východisko pre výklad latinského pádového systému a súčasne valenčnej koncepcie do novo pripravovanej latinskej syntaxe. Rozhodli sme sa pre spojenie oboch gramatických pojmov, pádu a valencie, pretože ako upozorňuje i H. BĚLIČOVÁ (1982, 14 a 17), práve kategória pádu umožňuje charakterizovať vzťah medzi predikátom a aktantmi, teda vetnými komponentmi vyplývajúcimi z valenčného potenciálu predikátu, resp. medzi aktantmi navzájom. Okrem záverov autorov už spomínaných, príp. citovaných ďalej budeme pri tom využívať z veľkej časti výsledky podnetného výskumu H. PINKSTERA (1985, 163—186), ktoré zhrnul vo svojej prednáške na 2. medzinárodnom kolokviu latinskej lingvistiky v Aix-en-Provence. Poukázal na výhody prísneho valenčného pohľadu na latinský pádový systém, pričom sa osobitne sústredil na skutočnosti, ktoré tomuto prístupu nevyhovujú. Za hlavný vzor tradičného ponímania syntaxe latinských pádov sme si zvolili výklad v školskej mluvnici F. NOVOTNÉHO (1957), ktorý sme podľa potreby dopĺňali o poznatky z akademického spracovania latinskej syntaxe od J. B. HOFMANNA a A. SZANTYRA (1965). Príležitostne poukazujeme i na mienku rímskych gramatikov (GL, I—VII, 1870).

Postavenie nominatívu v latinskom pádovom systéme je tradične spojované s jeho základnou funkciou označovať vo vete subjekt (NOVOTNÝ, 1957, 137). Táto skutočnosť ho kladie do zreteľnej opozície k ostatným pádom, vydeľovaným už v antike ako nepriame. Odlíšnosť nominatívu si teda uvedomovali i rímski gramatici (napr. SERVIUS, GL, IV, 433), ale nedokázali ju primerane vyjadriť. Až PRISCIANUS (GL, III, 154), ktorý nevychádza pri klasifikácii pádov z ich formy, ale z ich vetnej funkcie, poznaním vzťahu medzi podmetom a slovesom a slovesom a predmetom ukázal na to, že funkciu pádov treba chápať ako syntagmatickú. Nie celkom jasne však rozpoznal, že nominatív funguje vo vete ako podmet.

Z hľadiska valenčných kritérií dochádza v tradičnej interpretácii subjektu a zároveň i nominatívu ako jeho hlavného výrazového prostriedku k zásadnému obratu. Ruší sa binárna koncepcia vety, ktorá prisudzuje dominantný význam protikladu subjekt — predikát, východiskom vety sa stáva predikát a subjekt získava vzhľadom k nemu rovnakú syntaktickú hodnotu ako iné valenčné doplnenia predikátu. Toto zrovnoprávenie aktanta v pozícii subjektu s aktantmi v pozícii objektu, príp. príslovkového určenia odlišuje valenciu od tradičného pojmu rekcia. Avšak podmetovému nominatívu sa i v rámci valenčných vzťahov priznáva špe-

cifické postavenie, prejavujúce sa v jeho schopnosti byť v najtesnejšej koherencii s predikátom, ktorá však nevyplýva z jeho sémantiky, ale je motivovaná predovšetkým štruktúrne (HELBIG, 1987, 26n.). Formálne sa manifestuje vo vzťahu kongruencie. V tomto zmysle je nominatív pokladaný za pád centrálny, na ktorom je tvarovo závislé predikatívne sloveso a ktorý sa prostredníctvom predikátu uplatňuje i na realizácii ostatných aktantov. Naopak subjekt vystupuje po formálnej stránke ako komponent nezávislý. (Porov. ORAVEC, 1967, 47; DANEŠ, 1977, 282—284; BĚLIČOVÁ, 1982, 40).

Je zrejmé, že väčšina latinských vetných štruktúr musí z hľadiska formálne gramatického i sémantického obsahovať podmetovú valenciu, to znamená, že väčšina predikátorov vyžaduje obsadenie pozície subjektu, pre ktorú sa na označenie kvalitatívneho rozdielu od druhých používa tiež názov ľavovalenčná. Ako vyplýva z predchádzajúceho, spravidla je táto podmetová čiže ľavovalenčná pozícia realizovaná substantívom v nominatíve (*omnes conticuerunt, sol oritur*), prípadne jeho ekvivalentmi, ktorými sú v istom zmysle zámená a adjektíva. Existujú však predikátory, ktoré dovoľujú, aby bola podmetová valencia naplnená iným výrazom, napr.: *difficile est tacere* Cic., pro Sull. 10, 31 (infinitívny podmet); *accidit in puncto, quod non speratur in anno* (vetný podmet). Táto skutočnosť sa odráža vo vnútrovalenčných prejavoch subjektu. Substantívny subjekt možno v latinčine podobne ako v slovenčine a češtine vynechať. V tomto prípade síce valencia nie je vyjadrená lexikálne, ale je implikovaná predikátom a gramaticky realizovaná v kategórii osoby. Jedná sa o potenciálnu valenčnú pozíciu. Ak je však subjekt reprezentovaný infinitívnou konštrukciou či vedľajšou vetou, prejavuje sa obligatórne a nemožno ho z vety eliminovať. (Viz k tomu HAPP, 1976, 222; BĚLIČOVÁ, 1982, 19; BERTOCCHIOVÁ, 1985, 25—37.)

Substantívum v nominatíve sa teda najčastejšie objavuje ako subjektový aktant v podmetových vetných konštrukciách, ktoré sa dajú ďalej triediť podľa valencie predikátového výrazu na jednovalečné, kde nominatív vystupuje ako jediný aktant, a viacvalenčné, ktorých predikátor vyžaduje okrem nominatívnej valencie realizáciu ďalších valenčných pozícií. Na základe formálneho stvárnenia jednotlivých aktantov by bolo možné vyčleniť ďalšie typy vetných štruktúr, avšak pre interpretáciu nominatívu je táto diferenciácia irelevantná. Uvedené okolnosti neboli doteraz vo svojej podstate celkom mimo lingvistického uvažovania, i keď sa na ne nie dosť jasne a zreteľne bral ohľad. Poznanie skutočností vonkajšieho sveta a ich odraz v jazykovede sa nechápali dostatočne diferencovane. Napriek tomu stojí za pozornosť, že už PRISCIANUS (GL, III, 154) rozlišuje slovesá, ktoré nevyžadujú spojenie s nepriamymi pádmami, napr.: *ambulat homo, vivit, currit, sedet* (označuje ich ako „absoluta“), a slovesá, ktoré bez spojenia s nepriamymi pádmami nemajú úplný

význam, napr.: *accusat, videt, insimulat* („imperfecta sunt et egent obliquorum casuum adiunctione ad perfectionem sensum“).

V sémantickej štruktúre vety predstavuje podmetový nominatív pád, ktorým sa na jednej strane vyslovuje činiteľ (konateľ, pôvodca) deja (činnosti), ten, ktorý robí, teda agens, a to ako v konštrukciách viacvalenčných (*Romulus Romam condidit, Caesar vincit Pompeium*), tak i jednovalenčných (*Terentius ambulat, avis canit*). Na druhej strane možno nominatív špecifikovať ako prijímateľa deja (majiteľa, nositeľa stavu, vlastnosti), toho, s ktorým, resp. na ktorom sa robí, teda patiensa (*discipulus laudatur, rosa floret, homines mortales sunt, Cicero consul creatus est*). Nominatívom sa tak vyjadruje aktívny alebo pasívny podmet, vystihuje sa ním činiteľ v kladnom alebo zápornom zmysle a tento jeho základný vecný význam sa obvykle všade opakuje, i keď pri detailnejšej sémantickej analýze by bolo možné vyčleniť ďalšie významové odtiene. (Viz BĚLIČOVÁ, 1982, 48; DE CARVALHO, 1985, 917—998.) Z uvedeného vyplýva, že v nominatíve je protiklad aktívnej a neaktívnej účasti na deji vyjadrenom predikátovým výrazom neutralizovaný. Nominatív výslovne nesignalizuje neprítomnosť príznaku neaktívnej účasti na deji. V tomto zmysle sa javí ako pád bezpríznačový, sémanticky najmenej zaťažený, ktorý sám osebe nič neoznačuje. Jeho sémantická rola rezultuje z charakteru predikátu. (Porov. KURYŁOWICZ, 1949, 20—43; HORECKÝ, 1946—48, 51; BĚLIČOVÁ, 1982, 80—82.)

Príznak označovať nulový vzťah vystupuje do popredia pri nepodmetovom použití nominatívu. Treba si uvedomiť, že nie každý nominatív je vo vete podmetom. Môže fungovať aj ako jadro tzv. neslovesných viet menných, ku ktorým patria názvy, nápisy, príslovia apod. (*forum Romanum, G. I. Caesar*), prívlastok a prístavok (*Scipio Africanus; Socrates, vir sapientissimus*), súčasť sponovo-menného prísudku (*nomina sunt omnia; domus mea est*), doplnok (*nemo nascitur sapiens; laetus te vidit*). Podľa DE GROOTA (1956, 190), ktorý vychádza zo sledovania nominatívu práve v týchto funkciách, pestrá variabilita jeho syntaktického uplatnenia dokazuje, že nemá žiaden pádový význam a je pádom čistého oznámenia. V tomto zmysle sa tiež označuje ako tzv. nulový pád (k tomu viz LAVENCY, 1969, 327; DE CARVALHO, 1985, 864). Za neadekvátne pokladáme de Grootovo vyčlenenie zvláštnej funkcie nominatívu v substantívno-substantívnych, príp. substantívno-adjektívnych vetách typu *unus testis — nullus testis a nemo malus — felix*, lebo v týchto prípadoch ide zjavne o elipsu spony. Prvý člen treba zaradiť k podmetovému nominatívu, druhý člen predstavuje mennú časť prísudku. Diskutabilné je i pridelenie samostatnej funkcie pravostrannému nominatívu v type *cognomen habuit Corvinus*, ktorý de Groot hodnotí ako apozíciu substantíva vzťahujúcu sa zároveň na ostatné vetné členy. Podľa nášho názoru ide o tzv. doplňujúci doplnok, lebo spojenie *cognomen habuit rov-*

nako ako *nomen habuit* možno chápať ako lexikálnu jednotku synonymnú so slovesom *nominari*. Viz ďalej.

Zvláštnu pozornosť si zasluhujú vetné konštrukcie tradične označované ako väzba dvojakého nominatívu. V gramatikách (NOVOTNÝ, 1957, 137; HOFMANN-SZANTYR, 1965, 42) sa uvádza popri sponne *esse* najmä po slovesách, ktoré možno podľa významu rozdeliť do niekoľkých vyhradených skupín: slovesá vznikajúcej existencie (*fieri, evadere, existere* „stávať sa“, *nasci* „narodiť sa“), zdanlivej existencie (*videri* „zdať sa“) a trvajúcej existencie (*manere* „zostať“); ďalej pasívne tvary sloves typu *existimari, putari* „byť pokladaný“, *appellari, nominari, vocari* „byť nazývaný“, *cognosci* „byť poznaný“, *reperiri* „byť nájdený“ a *creari, declarari, designari* „byť zvolený, prehlásený, určený“ (porov. ŠMILAUER, 1969, 348n.), napr.: *Cicero orator fuit; magnus vir exstitit; divites beati videntur; Scythi invicti manserunt; qui amicissimus nostrorum hominum existimatus est; Aristides iustus appellatus est; Alcibiades luxuriosus reperiebatur; praetor centuriis cunctis renuntiatus sum*. Nominatívom je tu vedľa podmetu stvárnený výraz, ktorý sa obvykle interpretuje ako doplnok, prípadne po sponne ako menná časť prísudku. To znamená, že nominatív figuruje vo dvoch vetnočlenských funkciách súčasne. ŠMILAUER (1947, 333) a podľa neho i NOVOTNÝ (1957, 215n.) vyčleňujú tento druh doplnku ako tzv. doplnok doplňujúci, vnútorný, ktorý sa na rozdiel od doplnku určujúceho, vonkajšieho, vyskytuje iba po sponne a určitých neplnovýznamových či polosponových slovesách, s ktorými vstupuje do úzkeho vzťahu. (Porov. KAČALA, 1971, 139, ktorý tento typ z doplnku vylučuje a pripisuje mu platnosť príslovkového určenia; podobne i TRÁVNÍČEK, II, 1949, 162n. a KOPEČNÝ, 1958, 164.) Situáciu v latinčine teda treba pokladať za analogickú situácii v češtine, príp. slovenčine. Všetky vyššie uvedené slovesá možno v istom kontexte zaradiť medzi neplnovýznamové. Doplnok v týchto prípadoch funguje ako komponent nutne rezultujúci zo slovesného deja a jeho absencia by viedla ku vzniku neúplnej a defektnej vety. Pri sponne *esse* nejde o doplnok, ale o viacslovný predikátový výraz.

Z hľadiska valenčných štruktúr musíme väzby s dvojakým nominatívom považovať za dvojevalenčné vtedy, keď sú založené na predikátoroch, ktoré sú charakterizované ako neplnovýznamové, funkčne blízke sponne a sémanticky vymedzené, ako bolo ukázané v predchádzajúcom výklade (*Cicero pater patriae appellatus est, liber inscribitur Laelius* atď.). Doplnkovú pozíciu možno na sémantickej rovine špecifikovať ako výsledok v zhode s PANEVOVOU, 1980, 80n. Tento participant je hodnotený ako jeden z typov objektového určenia, ktoré vždy reprezentujú intencné komponenty slovesa. (Porov. podobné stanovisko i u GREPLA—KARLÍKA, 1986, 307n.) Vety konštruované na základe sponovo-menného predikátora hodnotíme ako jednovalenčné (*iuris natura est fons Cic., de off.*

3, 17, 72; *ira furor brevis est* Hor., Ep. 1, 2, 62 atď.). Prísudkové meno je formálne kongruentné s podmetom vyjadreným substantívom, to znamená, že je vždy v nominatívnej forme. (Bližšie o tomto type SCHERER, 1975, 137n.)

Okrem toho v latinčine rovnako ako češtine zaznamenávame tzv. doplnok určujúci, ktorý takisto býva realizovaný nominatívom mena, ak sa vzťahuje na podmet, napr.: *Cicero consul rem publicam servavit* (NOVOTNÝ, 1957, 215). Na rozdiel od dopĺňujúceho doplnku stojí pri slovesách plnovýznamových, ktorých sémantická hodnota môže byť rôzna. Ako upozorňujú GREPL—KARLÍK (1986, 307), objavuje sa tendencia zaradiť tento druh doplnku na základe sémantickej príbuznosti, ktorú zdôrazňoval už TRÁVNÍČEK (II, 1949, 159), medzi príslovkové určenia sprievodných okolností. Presadzuje sa tak determinatívny vzťah medzi doplnkom a prísudkom na úkor predikatívneho vzťahu doplnku k určovanému substantívu. Väčšiu závislosť doplnku od slovesa konštatuje i PANEVOVÁ (1980, 80n.). Naproti tomu KAČALA (1971, 63—66) kladie hlavný dôraz na syntaktickú závislosť doplnku od substantíva subjektového či objektového. Každopádne ide o vetný člen povahy fakultatívnej, ktorý nie je valenčne viazaný a udáva iba sprievodnú okolnosť deja, týkajúcu sa jedného z aktantov.

Použitie dvoch rôznych aktantov v nominatívnom tvare súčasne odopiera zásade citovanej PINKSTEROM (1985, 168n.), že v latinčine sú jednotlivé valenčné pozície v rámci jednej štruktúry obsadené vždy iným pádom. Túto zdanlivú anomáliu vysvetľuje Pinkster tak, že doplnkový nominatív možno chápať ako súčasť istého druhu predikátu a tu vždy platí pravidlo o zhode v pádovej forme s určeným menom. Tomuto pravidlu sa tým prisudzuje v systéme latinskej syntaxe privilegované postavenie. Vývoj v češtine, kde sa postupne presadilo v niektorých prípadoch dopĺňujúceho doplnku porušenie zhody a doplnkové meno sa vyjadruje nenominatívnym výrazom, napr. inštrumentálom, príp. predložkovým spojením, potvrdzuje zintenzívnenie súdržnosti medzi doplnkovým určením a prísudkovým slovesom na jednej strane a jej uvoľnenie vo vzťahu k podmetu, resp. určenému substantívu na strane druhej (viz PANEVOVÁ, 1980, 81; GREPL—KARLÍK, 1986, 307n.). Zvyšovanie závislosti od slovesa len dosvedčuje valenčný charakter nominatívneho výrazu v platnosti doplnku tohoto typu. Napokon i v latinčine zisťujeme náznaky uvedených zmien napr. pri slovese *haberi* „byť pokladaný“, ktoré vyžaduje v pravej valenčnej pozícii výraz s predložkou *pro* alebo *in*, príp. opisné vyjadrenie (*in*) *loco* alebo *in numero*: *pro hoste haberi*; *in summis ducibus haberi*; *plebes paene servorum habetur loco* Caes., b. G. 6, 13, 1.

Na záver možno zhrnúť, že latinský nominatív je spravidla pádom valenčným. Ako taký slúžil vo vete predovšetkým na prezentáciu podmetu.

Túto jeho funkciu treba pokladať za hlavnú. V špeciálnych konštrukciách s tzv. doplňujúcim doplnkom sa objavuje zároveň vo dvoch valenčných pozíciách, ľavostrannej, podmetovej, a pravostrannej, doplnkovej. Tento typ sa tradične radí k doplnku, ale v súčasnosti sa stále viac uvažuje o jeho adverbialnej, príp. objektivej platnosti. Ako fakultatívny, valenciou predikátora nevyžadovaný komponent vystupuje nominatív vo vetnočlenskej funkcii tzv. určujúceho doplnku, ktorým sa označuje tradičný doplnok. Ďalšie prípady použitia nominatívu nie sú podmieňované valenčne, ale sú zdôvodnené formálnou kongruenciou s nadradeným členom realizovaným nominatívnou formou. Tak figuruje nominatív v spovovo-menných vetách ako prostriedok na vyjadrenie menšej časti prísudku, vždy sa tvarovo zhodujúcej s podmetom. Sem by bolo možné zaradiť i nominatív v tzv. neslovesných nominálnych vetách. Valenčným pádom prestáva byť tiež vo funkcii zhodného atribútu rozvíjajúceho substantívum v nominatíve. Nakoniec stoja v nominatíve výrazy apozičnej povahy, ak má túto podobu základový výraz. Všetky tieto funkcie sú obsiahnuté v charakteristike nominatívu ako pádu kongruenčného. Jeho význam potom vyplýva zo sémantickej hodnoty, ktorú má nadradený vetný člen.

LITERATÚRA

- BAUER, J.—GREPL, M.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha 1964, 1965, 1972.
- BĚLIČOVÁ, H.: *Sémantická struktura věty a kategorie pádu*. Praha 1962.
- BERTOCCIOVÁ, A.: Subject ellipsis and case agreement. In: *Syntaxe et latin* (vyd. Ch. Touratier). Aix-en-Provence 1985, s. 25—39.
- DANEŠ, F.: K otázce větných členů. *Slovo a slovesnost*, 38, s. 281—288.
- DE CARVALHO, P.: *Nom et déclinaison*. Bordeaux 1985.
- DE GROOT, A. W.: Classification of cases and uses of cases. In: *For Roman Jakobson*, 1956, s. 186—194.
- DÖNNGES, U.—HAPP, H.: *Dependenz-Grammatik und Latein-Unterricht*. Göttingen 1977.
- GRAMMATICI LATINI ex recensione Henrici Keilii, I—VII et Supplementum. Lipsiae 1870.
- GREPL, M.—KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha 1986.
- HAPP, H.: *Grundfragen einer Dependenz-Grammatik des Lateinischen*. Göttingen 1976.
- HELBIG, G.: *Geschichte der neueren Sprachwissenschaft*. Leipzig 1970.
- HELBIG, G.: Theoretische und praktische Aspekte eines Valenzmodells. In: *Beiträge zur Valenztheorie* (vyd. G. Helbig). Halle 1971, s. 31—50.
- HELBIG, G.—BUSCHA, J.: *Deutsche Grammatik*. Leipzig 1972.
- HELBIG, G.—SCHENKEL, W.: *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*. Leipzig 1978.
- HERINGER, H.—J.: *Deutsche Syntax*. Berlin 1970.
- HOFMANN, J. B.—SZANTYR, A.: *Lateinische Syntax und Stylistik*. München 1965.

- HORECKÝ, J.: Poznámky k celostnému významu pádov v latinčine. In: *Lingvistica Slovaca*, IV—VI. Bratislava 1946—48, s. 44—55.
- KAČALA, J.: *Doplňok v slovenčine*. Bratislava 1971.
- KOPEČNÝ, F.: *Základy české skladby*. Praha 1962.
- KURYŁOWICZ, J.: Le problème du classement des cas. *Biuletyn Polskiego towarzystwa językoznawczego*, II, 1949, s. 20—43.
- LAVENCY, M.: A propos de la syntaxe des cas en latin classique. *Les Études classiques*, XXXVII, 1969, s. 325—337.
- NOVOTNÝ, F.: *Základní latinská mluvnice*. Praha 1957.
- ORAVEC, J.: *Výzba slovíec v slovenčine*. Bratislava 1967.
- PANEVOVÁ, J.: *Formy a funkce ve stavbě české věty*. Praha 1980.
- PINKSTER, H.: Latin cases and valency grammar. In: *Syntax et latin* (vyd. Ch. Touratier). Aix-en-Provence 1985, s. 163—186.
- SCHERER, A.: *Handbuch der lateinischen Syntax*. Heidelberg 1975.
- ŠMILAUER, V.: *Novočeská skladba*. Praha 1947, 1966.
- TESNIÈRE, L.: *Élément de syntaxe structurale*. Paris 1959, 1965.
- TRÁNÍČEK, F.: *Mluvnice spisovné češtiny, II*. Praha 1949.

DER LATEINISCHE NOMINATIV: VALENZASPEKT

Der vorliegende Artikel strebt das Ziel an, den lateinischen Nominativ auf Grund des grammatischen Valenzmodells, in dem das Prädikat die Primärstellung einnimmt, zu interpretieren. Die Hauptfunktion des Nominativs liegt in der Präsentierung des Subjekts. In diesen Fällen tritt derselbe immer als Valenzkasus auf. Ausserdem erscheint er in der Satzgliedfunktion des prädikativen Attributs und so entsteht die für Latein typische Konstruktion mit doppeltem Nominativ. Wenn der Nominativ in Verbindung mit semantisch (teilweise) entleerten Verben steht, ergibt er sich aus deren Valenz und muss obligatorisch realisiert werden. Demgegenüber verlangen die Vollverben die prädikativ-attributive Valenzposition nicht. Andere Fälle des Nominativgebrauchs beruhen nicht auf das Valenzpotential der Prädikatoren, sondern sind durch die Formalkongruenz mit dem durch den Nominativ realisierten übergeordneten Satzglied motiviert. Hierher könnte der Nominativ des nominalen Prädikats in den verbominalen (kopulativen) Sätzen, der Nominativ in sog. nichtverbalen Nominalsätzen, weiter Nominativ im Attribut- und Appositionswert eingereicht werden. Alle diese Funktionen sind in der Charakterisierung des Nominativs als des Kongruenzkasus einbezogen.